

Інформація як об'єкт правовідносин

Діхтієвський В. П.

Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
dikhtipetr@gmail.com

Ключові слова:

база даних, інформація, інформаційна система, об'єкт правовідносин, публічна інформація, розпорядник, реєстр.

У науковій статті розглядається питання встановлення сутності категорії «інформація» як об'єкта правовідносин. У статті автором підкреслюється, що нормативно-визначений обіг інформації як відомостей про стан суспільного життя є безумовним свідченням ефективності функціонування будь-якої соціальної системи, в тому числі і сучасної держави. **Метою статті** визначено обґрунтування авторського підходу до визначення сутності категорії інформації як об'єкта правовідносин. Автором встановлюється, що лише в умовах забезпечення доступу особи до інформації про результати діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування забезпечується ефективність їх функціонування та дотримання демократичних стандартів побудови сучасної концепції публічного управління. Автором до визначальних сутнісних характеристик інформації віднесено її знаковий (нематеріальний) характер, що за наявності матеріальних носіїв, забезпечення її обігу та руху виконує ряд соціальних функцій, серед яких виділяється і функція управлінська. Автором здійснено класифікацію інформації як об'єкта правовідносин за такими критеріями, як її зміст (інформація, що містить персональні дані, інформація довідково-енциклопедичного характеру, інформація про стан довкілля (екологічна інформація), про товар (роботу, послугу); науково-технічна, податкова, правова, статистична, соціологічна та інші види інформації); рівень доступу (відкрита інформація та інформація із обмеженим доступом (конфіденційна, таємна і службова); розпорядник інформації (інформація, поширення якої відбувається у діяльності приватної особи, та інформація, поширення якої належить до компетенції публічної особи); сфера виникнення (інформація про події та явища, що виникають у політиці, економіці, культурі, охороні здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах). Як **висновок** обґрунтовано авторський підхід до визначення сутності інформації як об'єкта правовідносин у розумінні відомостей про суспільні події та явища, що відображені у документарній формі або публічно оголошені, поширення та доступ до яких допускається через електронні та друковані мас-медіа, інформаційні бази даних та пошукові системи, загальнонаціональні та регіональні реєстри, при цьому розпорядником інформації може бути як приватна особа, так і публічна особа, в тому числі орган державної влади чи місцевого самоврядування.

Information as an object of legal relations

Dikhtievskiy V. P.

Zaporizhzhia National University,
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
dikhtipetr@gmail.com

Key words:

database, information, information system, object of legal relations, public information, administrator, register.

The scientific article considers the issue of establishing the essence of the category “information” as an object of legal relations. The author emphasizes that the normatively defined circulation of information as information about the state of public life is an unconditional evidence of the effectiveness of any social system, including the modern state. **The purpose of the article** is to substantiate the author’s approach to determining the essence of the category of information as an object of legal relations. The author establishes that only in terms of ensuring a person’s access to information about the results of public authorities and local governments ensures the effectiveness of their functioning and compliance with democratic standards for building a modern concept of public administration. The author attributes to the defining essential characteristics of information its symbolic (intangible) character, which in the presence of material carriers, ensuring its circulation and movement performs a number of social functions, among which the managerial function stands out. The author classifies information as an object of legal relations according to such criteria as its content (information containing personal data, information of reference and encyclopedic nature, information about the state of the environment (environmental information), about the product (work, service), scientific and technical; tax, legal, statistical, sociological, and other types of information); level of access (open information and information with limited access (confidential, secret and official), information manager (information disseminated in the activities of a private person, and information disseminated within the competence of a public person), scope (information about events and phenomena arising in politics, economics, culture, health care, as well as in social, environmental, international and other spheres.) As a **conclusion**, the author’s approach to defining the essence of information as an object of legal relations in understanding information about social events is substantiated, and phenomena that are reflected in documentary form or publicly announced, the distribution and access to which is allowed through electronic and print media, information databases and search engines, national and regional registers, and the administrator of information can be both an individual and public person, including a body of state power or local self-government.

Постановка проблеми. Нормативно-визначений обіг інформації як відомостей про стан суспільного життя є безумовним свідченням ефективності функціонування будь-якої соціальної системи, в тому числі і сучасної держави. Лише в умовах забезпечення доступу особи до інформації про результати діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування є можливим визначити ефективність їх функціонування та дотримання демократичних стандартів побудови сучасної концепції публічного управління [1, с. 94–95].

Значення інформації для ефективної взаємодії суспільства та держави зумовлює різноманітність підходів до її розуміння. Поняття інформації, сут-

ність та соціальні особливості її обігу є предметом уваги багатьох наук суспільної спрямованості; правові науки традиційно зосереджуються на законних процедурах обігу інформації та її значенні в аспекті забезпечення реалізації та захисту прав та законних інтересів особи.

Метою статті визначено обґрунтування авторського підходу до визначення сутності категорії інформації як об’єкта правовідносин.

Вирішення питання забезпечення ефективності механізму реалізації та захисту права на інформацію залишається актуальною проблемою, до якої неодноразово зверталися у своїх дослідженнях такі вчені-адміністративісти, як О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Л.Р. Біла-Тіунова, М.Ю. Віхляєв,

В.М. Гаращук, Є.А. Гетьман, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, Л.П. Коваленко, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Константій, О.В. Кузьменко, Є.В. Курінний, Ю.О. Легеза, М.В. Лошицький, Д.М. Лук'янець та інші. Однак при цьому питання встановлення сутності інформації як об'єкта правовідносин належить до дискусійних, таких, що вимагають переосмислення в умовах стрімкого розвитку технологій її поширення та доступу.

Виклад основного матеріалу. У перекладі з латинської мови термін “informatio” (інформація) буквально означає роз'яснення, викладення, повідомлення [2, с. 201]. Згідно із тлумачним словником української мови під інформацією пропонується розуміти: відомості про навколишній світ; відомості про стан речей, про суспільну ситуацію тощо [3, с. 231].

Відповідно до загальнофілософського підходу до розуміння категорії «інформація» як однієї із визначальних характеристик розвитку сучасного суспільства поряд з матерією, енергією, простором, часом. До безумовних характеристик інформації необхідно віднести її здатність до відображення сутності об'єктів суспільних відносин, їх особливостей, структурність до викладення відповідних відомостей та різноманітність. При цьому необхідною умовою обігу інформації є її матеріалізація за допомогою певного фізичного об'єкта, енергетичного субстрату або соціальних та психологічних процесів. З погляду загальнофілософських підходів до розуміння інформації безумовною її характеристикою є забезпечення її обігу та руху серед суб'єктів суспільних відносин, в чому, власне, і полягає її користь для соціуму [4, с. 67–68].

Новий час історії сучасного суспільства своїм результатом має визначення інформації і як міри та критерію оцінки організації соціальної системи [4, с. 68], і як документарного відображення відомостей про функціонування соціуму, і, відповідно, запровадження такої категорії, як «інформаційна річ» [5, с. 32].

Ю.В. Кудрявцевим під час дослідження сутності інформації як об'єкта суспільних відносин визначено її змістовну характеристику, що розуміється вченим як сукупність відомостей про стан, сутність, природу, тенденції розвитку того чи іншого об'єкта [6, с. 26], та її функціональну реалізацію через формування та відтворення у суспільстві, забезпечення обігу у взаємовідносинах різних соціальних інститутів для регулювання соціальної взаємодії, суспільних відносин, а також відносин між людьми (суспільством). При цьому вирішальне значення набуває така характеристика інформації, як її здатність відображатися через індивідуальний та груповий різновиди соціальної свідомості, що є складником

забезпечення ефективного позитивного впливу на суспільні процеси [7, с. 39–43]. Такий підхід став основою для формування такої науки, як правова інформатика, при цьому її представники визначають інформацію як дані, використані та подані у формі, придатній до передачі та обробки, які: об'єктивно існують (незалежно від свідомості); є невіддільною властивістю (обов'язковим атрибутом) матеріальних утворень, а також свідомості людини; мають кількісний і якісний бік; якісно різноманітні для різних видів та форм руху матерії, свідомості, суспільства (О.А. Гаврилов, В.А. Копилов та інші) [8, с. 2]. До основних здобутків представників науки правової інформатики необхідно віднести здійснення функціональної характеристики інформації, що в подальшому було закріплено на нормативному рівні. Так, О.А. Гаврилов виділяє такі ознаки, як її повнота, своєчасність, точність, достовірність, корисність, цінність. Лише сукупність таких ознак визначає доцільність виокремлення інформації як об'єкта правових відносин. При цьому повною визнається інформація, що містить мінімальний достатній для необхідної оцінки явища обсяг відомостей. Своєчасною є інформація, використання якої є можливим на момент прийняття рішення щодо використання об'єкта правовідносин. Інформація має бути об'єктивною, тобто максимально наближеною до істини. Така характерна ознака є пов'язаною із критерієм необхідності відповідності інформації вимогам достовірності. Інформація повинна бути корисною, цінною, тобто її використання повинно мати вплив для прийняття рішення у відповідній сфері суспільних відносин [8, с. 2].

Отже, на підставі визначених дослідницьких підходів до феномена інформації представників різних суспільних наук необхідно зробити проміжний висновок, що до визначальних сутнісних характеристик інформації належить її знаковий (нематеріальний) характер, що за наявності матеріальних носіїв, забезпечення її обігу та руху виконує ряд соціальних функцій, серед яких виділяється і функція управлінська. Пропонуємо розглянути зазначені характеристики досліджуваного явища в юридичному аспекті, зокрема з позицій науки адміністративного права.

Представниками правничої науки обстоюється декілька підходів до розуміння інформації як об'єкта правовідносин. Так, представники першого підходу визначають, що об'єктом інформаційних правовідносин є не власне сукупність відомостей, а саме їх обіг, форми поширення та надання, з подальшим відображенням у свідомості людини (Т.В. Закупень і С.Ю. Соболь та інші) [9, с. 34–37]. Представники іншого підходу визначають необхідність визнання об'єктом інформаційних правовідносин як сукупність відомостей про певні суспільні про-

цеси та явища, так і обіг таких відомостей як складник права на інформацію (Д.М. Бахрах [10, с. 17], Ю.О. Легеза [11, с. 33–35], Г.В. Кадникова [12, с. 116–121] та інші).

Набуття інформацією соціальної цінності є характерним для розвитку сучасного «інформаційного» суспільства. Навіть за радянських часів окремими представниками юридичної науки наголошувалось на вирішальній ролі інформації у функціонуванні механізму управління суспільством [10, с. 17].

Доступ до інформації про результати управлінської діяльності, інформаційна відкритість здійснення адміністративних процедур є характерною ознакою впровадження та реалізації концепції здійснення публічного управління – “good governance” – концепції здійснення управління, що забезпечує доступ громадськості до процесів прийняття державницьких та регіональних рішень. Таким чином, у межах адміністративно-правового регулювання суспільних відносин пріоритетне значення відводиться категорії «публічна інформація» як відображеної та задокументованої будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформації, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом України «Про доступ до публічної інформації» [14, ст. 1].

Правове забезпечення доступу до публічної інформації створює можливості належної реалізації функції громадського контролю за результатами діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Нормативне закріплення права на інформацію відбулося у Загальній декларації ООН прав людини 1948 року [15], де встановлено право кожної особи на свободу пошуку, одержання і поширення інформації та ідеї будь-яким чином, що не заподіює шкоди правам та законним інтересам інших учасників правовідносин, при цьому не обмежуючись встановленими державними кордонами (ст. 19).

Подальша деталізація особливостей реалізації права на інформацію відбулася в іншому міжнародному правовому акті, яким є Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року [16]. У Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року визначено, що: «Кожна людина має право на свободу виявлення поглядів. Це право включає свободу <...> одержувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання держави і незалежно від кордонів. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з правами та обов'язками, може бути предметом таких формальностей, умов, обмежень або покарань, які встановлені законом і є необхідними в демокра-

тичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я і моралі, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [16].

Різноманітність підходів до визначення категорії «інформація» визначає різноманітність критеріїв її класифікації. В межах нормативно-правового регулювання обігу інформації зустрічаються такі категорії, як публічна, екологічна, таємна, статистична, конфіденційна та інші види інформації.

Встановлення критеріїв класифікації інформації має важливе значення і для вирішення потреб правозастосування.

Так, за змістом інформація може бути класифікована на: інформацію, що містить персональні дані, інформацію довідково-енциклопедичного характеру, інформацію про стан довкілля (екологічну інформацію), про товар (роботу, послугу), науково-технічну, податкову, правову, статистичну, соціологічну та інші види інформації [17].

За рівнем доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію із обмеженим доступом (конфіденційну, таємну і службову) [17].

Суб'єктами прийняття рішення про віднесення певної інформації до таємної є: до державної таємниці – відповідні уповноважені органи державної влади, до банківської – фінансові установи, до професійної – судді, нотаріуси, адвокати тощо. Відносити інформацію до службової можуть винятково суб'єкти владних повноважень. Право визначати конфіденційність інформації належить фізичним та юридичним особам, які володіють відповідними відомостями [18, с. 15].

Інформацію необхідно класифікувати за адміністративно-правовим статусом її розпорядника, яким може бути приватна чи публічна особа [19].

Отже, інформація як об'єкт правовідносин розуміється безпосередньо як сукупність даних (відомостей) про певні суспільні явища, а також похідні від них інформаційні ресурси – бази даних, програми, друковані матеріали, інформаційні пошукові системи тощо. Саме забезпечення використання та поширення таких об'єктів, обігу відповідних матеріалів є найчастіше об'єктом правових конфліктів, а відтак вимагає деталізації процедури доступу до них та врегулювання спорів, що виникають у публічно-правовій та приватно-правовій площині [20, с. 47–49]. Під інформацією як об'єктом правовідносин О.А. Городовим розуміються певні блага, що існують у формах відомостей, документованих матеріалів та даних інформаційних систем,

в тому числі загальнонаціональних реєстрів, стосовно чого виникає і здійснюється діяльність учасників цих правовідносин. При цьому вчений обґрунтовує доцільність класифікації інформації залежно від форми її зберігання на документовану інформацію та інформаційні системи, що належать до благ матеріальних, у разі ж відсутності документальної форми відображення відомостей інформація належить до нематеріальних об'єктів правовідносин. Таким чином, інформація О.А. Городовим розглядається як унікальний об'єкт правовідносин, що рівною мірою може належати як до групи матеріальних об'єктів, так і до групи об'єктів нематеріальних [21, с. 51–52].

Дещо корелюються із підходом, обґрунтованим у дослідженнях О.А. Городова, результати наукових розробок Б.А. Кормича, який визначає, що інформація стає об'єктом правовідносин із моменту її відображення у документова-

ній формі або шляхом її публічної декламації. За змістом інформація Б.А. Кормичем виділяється як інформація про події та явища у сфері політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах [22, с. 56].

Висновки. Вищезазначені доктринальні підходи до визначення категорії «інформація» як об'єкта правовідносин дозволяють зробити висновок про доцільність її розуміння як відомостей про суспільні події та явища, що відображені у документарній формі або публічно оголошені, поширення та доступ до яких допускається через електронні та друковані мас-медіа, інформаційні бази даних та пошукові системи, загальнонаціональні та регіональні реєстри, при цьому розпорядником інформації може бути як приватна особа, так і публічна особа, в тому числі орган державної влади чи місцевого самоврядування.

Література

1. Денисова О.С. Роль преси у правовому інформуванні громадян України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Донецьк, 2003. 176 с.
2. Словарь иностранных слов. 14-е изд., испр. Москва: Рус. яз., 1987. 608 с.
3. Яковлева А., Афонська Т. Сучасний тлумачний словник української мови. Київ : А-Я, 2017. 677 с.
4. Семилетов С.И. Информация как особый нематериальный объект права. *Государство и право*. 2000. № 5. С. 67–74.
5. Копылов В.А. Информационное право. Москва : Юристъ, 1997. 472 с.
6. Кудрявцев Ю.В. Нормы права как социальная информация. Москва, 1981. 144 с.
7. Афанасьев В.Г. Социальная информация и управление обществом. Москва, 1975. 408 с.
8. Гаврилов О.А. Курс правовой информатики: учебник для вузов. Москва : Изд-во НОРМА-ИНФРА-М, 2000. 432 с.
9. Закупень Т.В., Соболев С.Ю. Информация и ее правовое регулирование. *Журнал российского права*. 2004. № 1. С. 34–37.
10. Бахрах Д.Н. Особенности социального управления. *Правоведение*. 1972. № 2. С. 17–21.
11. Лезега Ю.О. Становлення і розвиток нормативно-правового регулювання екологічної діяльності в Україні. *Пріоритети розвитку юридичної науки в XXI столітті* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 8–9 квітня 2016 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. С. 33–35.
12. Кадникова Г.В. Правове регулювання режиму доступу до публічної інформації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 4. С. 116–121.
13. Бахрах Д.Н. Особенности социального управления. *Правоведение*. 1972. № 2. С. 17–21.
14. Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів: Рекомендація № R (81) 19 Комітету Міністрів Ради Європи 1981 р. URL: <http://cedem.org.ua/library/re81-19-prodostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporядzhenni-derzhavnyh-organiv/>.
15. Загальна Декларація прав людини : прийнята 10 грудня 1948 року. *Голос України*. 2008. № 236. 10 грудня.
16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13, № 32.
17. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
18. Основні положення Закону України «Про доступ до публічної інформації» в контексті інформації про стан довкілля: посібник для суб'єктів господарювання. МБО «Екологія – Право – Людина». URL.: http://epi.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/1129_EPL_Buklet_001_Inkl_Cover.pdf
19. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
20. Рассолов М.М. Информационное право. Москва, 1999. 312 с.
21. Городов О.А. Основы информационного права России. Санкт-Петербург, 2003. 289 с.
22. Основы інформаційного права України : навч. посіб. ; за ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного. Київ : Знання, 2004. 274 с.

References

1. Denysova, O.S. (2003) *Rol presy u pravovomu informuvanni hromadian Ukrainy* [The role of the press in the legal informing of the citizens of Ukraine] (PhD Thesis), Donetsk.
2. Zakharenko, E.N., Pychugina, T.A. (eds.) (1987) *Slovar' inostrannykh slov. 14-e izd., ispr* [Dictionary of Foreign Words: 14th revised ed.]. Moscow : Rus. jaz. (in Russian).
3. Iakovleva, A., Afonska, T. (2017) *Suchasnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Modern Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv: A–Ya. (in Ukrainian).
4. Semiletov, S.I. (2000) Informacija kak osobyj nematerial'nyj objekt prava [Information as a special unmaterial object of law]. *Gosudarstvo i pravo*, no. 5, pp. 67–74.
5. Kopylov, V.A. (1997) *Informacionnoe pravo* [Information law]. Moscow: Jurist. (in Russian).
6. Kudrjavcev, Ju.V. (1981) *Normy prava kak social'naja informacija* [Rules of law as a social information]. Moscow. (in Russian).
7. Afanas'ev, V.G. (1975) *Social'naja informacija i upravlenie obshhestvom* [Social information and governance of society]. Moscow. (in Russian).
8. Gavrilov, O.A. (2000) *Kurs pravovoj informatiki: uchebnik dlja vuzov* [The course of legal informatics: a textbook for HEIs]. Moscow: Izd-vo NORMA-INFRA-M. (in Russian).
9. Zakupen', T.V., Sobol', S.Ju. (2004) Informacija i ee pravovoe regulirovanie [Information and its legal regulation]. *Zhurnal rossijskogo prava*, no. 1, pp. 34–37.
10. Bahrah, D.N. (1972) *Osobennosti social'nogo upravlenija* [Features of social management]. *Pravovedenie*, no. 2, pp. 17–21.
11. Leheza, Yu.O. (2016) Stanovlennia i rozvytok normatyvno-pravovoho rehuliuвання ekolohichnoi diialnosti v Ukraini [Formation and development of the statutory regulation of ecological activity in Ukraine]. Proceedings of *Priorytety rozvytku yurydychnoi nauky v KhKhI stolitti: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Odesa, April 8–9, 2016)*. Kharkiv: Skhidnoukrainska naukova yurydychna orhanizatsiia, pp. 33–35.
12. Kadnykova, H.V. (2018) Pravove rehuliuвання rezhymu dostupu do publichnoi informatsii [Legal regulation of the access mode to public information]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*, no. 4, pp. 116–121.
13. Bahrah, D.N. (1972) *Osobennosti social'nogo upravlenija* [Features of social management]. *Pravovedenie*, no. 2, pp. 17–21.
14. Pro dostup do informatsii, shcho znakhodytsia u rozporiadzhenni derzhavnykh orhaniv: Rekomendatsiia № R (81) 19 Komitetu Ministriv Rady Yevropy 1981 r. [Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to member states on the access to information held by public authorities]. Retrieved from: <http://cedem.org.ua/library/re81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporyadzhenni-derzhavnyh-organiv/>
15. Holos Ukrainy (2008) Zahalna Deklaratsiia prav liudyny : pryiniata 10 hrudnia 1948 roku [Universal Declaration of Human Rights as of December 10, 1948].
16. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: ratyfikovana Zakonom Ukrainy № 475/97-VR vid 17 lypnia 1997 r [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms ratified by the Law of Ukraine № 475/97-BP dated July 17, 1997]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, no. 13, no. 32.
17. Verkhovna Rada of Ukraine (1992) Pro informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1992 roku № 2657-XII [On Information: the Law of Ukraine as of October 2, 1992, № 2657-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 48, Art. 650.
18. Osnovni polozhennia Zakonu Ukrainy “Pro dostup do publichnoi informatsii” v konteksti informatsii pro stan dovkillia: posibnyk dlja subiektiv hospodariuvannia [Basic provisions of the Law of Ukraine “On Access to Public Information” in the context of information about the environment status: a study guide for economic entities]. Retrieved from: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/1129_EPL_Buklet_001_Inkl_Cover.pdf.
19. Verkhovna Rada of Ukraine (2011) Pro dostup do publichnoi informatsii: Zakon Ukrainy vid 13 sichnia 2011 roku № 2939-VI [On Access to Public Information as of January 13, 2011, № 2939-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 32, Art. 314.
20. Rassolov, M.M. (1999) *Informacionnoe parvo* [Information law]. Moscow : Prospekt. (in Russian).
21. Gorodov, O.A. (2003) *Osnovy informacionnogo prava Rossii* [Fundamentals of information law of Russia]. Saint Petersburg. (in Russian).
22. Shvets, M.Ia., Kaliuzhnyi (eds.) (2004) *Osnovy informatsiinoho prava Ukrainy: navch. posib.* [Fundamentals of information law of Ukraine]. Kyiv : Znannia. (in Ukrainian).